

Wioletta Łubkowska*
Uniwersytet Szczeciński

Ewolucja programu w zakresie konkurencji pływackich oraz udział polskich pływaków w nowożytnych igrzyskach olimpijskich

Słowa kluczowe: pływacy polscy, pływanie, konkurencje pływackie, igrzyska olimpijskie, polscy olimpijczycy

Wstęp

„Z punktu widzenia historycznego nie sposób ustalić momentu, w którym człowiek opanował sztukę pływania (...)”¹. Umiejętność ta wykorzystywana była już w czasach starożytnych. Pływanie było elementem szkolenia wojsk asyryjskich². Świadectwo uprawiania pływania w okresie wspólnoty pierwotnej dają rysunki skalne pochodzące z IV i III tysiąclecia p.n.e. z Asyrii, Libii i Egiptu. Wizerunki egipskie z ok. 3200 roku p.n.e., staroegipskie hieroglify, a także płaskorzeźby babilońskie dowodzą, że znano styl podobny do nowoczesnego kraula³. Dowody historyczne świadczące o dużym znaczeniu umiejętności pływania znaleziono wśród hieroglifów egipskich. Jeden z nich przedstawia pływaka płynącego stylem zbliżonym do współczesnego kraula⁴, co świadczy o znaczącej popularności sztuki pły-

* Adres e-mail: wioletta.lubkowska@univ.szczecin.pl.

1 W. Lipoński, *Historia sportu na tle rozwoju kultury fizycznej*, Warszawa 2012, s. 40.

2 *Ibidem*.

3 A. Cendrowski, *Nie Romeo i Julia a Leander i Hero*, w: *Igrzyska stare jak świat*, koord. W. Korycki, Warszawa 1976, s. 265.

4 W. Lipoński, *Humanistyczna encyklopedia sportu*, Warszawa 1987, s. 258.

wackiej w starożytnym Egipcie⁵. Tak zwany piesek był pierwszym stylem (sposobem poruszania się w wodzie) używanym przez starożytnych ludzi. Uważa się, że powstał on w wyniku obserwacji pływających zwierząt⁶.

Do najstarszych naturalnych sposobów poruszania się w wodzie należą „piesek” i „kozak”⁷ oraz „żabka” z głową nad wodą czy też z asymetrycznymi ruchami nóg⁸. Zdaniem Wojciecha Lipońskiego⁹, do najstarszych zachowanych zabytków pisanych dotyczących pływania należy egipski napis nagrobny z okresu tzw. Średniego Państwa (XXII–XVII w. p.n.e.) mówiący o tym, że: „książę Sintu był zachęcany, by brał lekcje pływania razem z dziećmi królewskimi”. Melchisédech Thevenot, specjalista od nauczania pływania w XVII w., pisał, iż: „(...) ta umiejętność jest potrzebna jednakowo wszystkim ludziom, niezależnie od ich stanowiska”¹⁰. Jego podręcznik¹¹ został napisany z myślą nie o szkołach, ale przede wszystkim o praktycznej nauce pływania, szczególnie przydatnej w marynarce¹². To właśnie podczas pierwszych igrzysk ery nowożytnej w Atenach w 1896 roku wśród konkurencji sportowych związanych z pływaniem rozegrane zostały zawody na 100 m dla marynarzy¹³.

Pływanie jest dyscypliną olimpijską, która pod względem hierarchii sportowej uchodzi za drugą po lekkoatletyce¹⁴. Należy do najstarszych dyscyplin olimpijskich, która w programie igrzysk jest nieprzerwanie od IO w 1896 roku w Atenach. Nieustannie zmieniający się program olimpijskich konkurencji sportowych skłania do przemyśleń, jak na tym tle wypada pływanie – dyscyplina, która znalazła się wśród dziewięciu rozgrywanych na pierwszych nowożytnych igrzyskach olimpijskich.

Celem opracowania jest przedstawienie zmian i ewolucji olimpijskiego programu konkurencji pływackich oraz analiza startów polskich pływaków na nowożytnych igrzyskach olimpijskich. W artykule przedstawiono zawodników tworzących

5 W. Lipoński, *Historia sportu...*, s. 40.

6 C.M. Colwin, *Breakthrough Swimming: Stroke Mechanics, Training Methods, Racing Techniques*, Human Kinetics 2002, s. 12.

7 Obecnie „kozak” to nazwa ćwiczenia pływackiego, w którym kończyny górne wykonują ruchy do kraula z głową uniesioną nad powierzchnią wody, a nogi – ruchy do stylu klasycznego. Ćwiczenie to ma zastosowanie w postępowaniu korekcyjnym u dzieci z plecami płaskimi. Zob. W. Łubkowska, M. Szark-Eckardt, *Korygowanie postawy ciała poprzez pływanie i ćwiczenia w wodzie*, Bydgoszcz 2015, s. 156.

8 W. Lipoński, K. Sawala, *Encyklopedia sportów świata*, t. 10, Warszawa 2008, s. 190.

9 W. Lipoński, *Historia sportu...*, s. 40.

10 *Ibidem*, s. 339.

11 *Ibidem*.

12 *Ibidem*, s. 338.

13 Z. Porada, *Starożytne i nowożytne igrzyska olimpijskie*, Kraków 1980, s. 462.

14 W. Osterloff, W. Żróbk, *Od Aten do Montrealu. Wyniki Letnich Igrzysk Olimpijskich 1896–1976*, Warszawa 1977, s. 169.

polską reprezentację pływacką na poszczególnych IO oraz zestaw osiągnięć i wyników dotyczących sportu pływackiego.

Artykuł składa się z trzech części merytorycznych, wstępu oraz zakończenia. W pierwszej części artykułu zaprezentowano olimpijskie konkurencje pływackie dla mężczyzn i dla kobiet, występujące w programie nowożytnych igrzysk olimpijskich, w drugiej omówiono starty polskich pływaków na IO, w trzeciej części zaś przedstawiono składy osobowe polskich reprezentacji pływackich na IO, począwszy od debiutu polskiej reprezentacji pływackiej na igrzyskach ery nowożytnej, który miał miejsce w 1928 roku w Amsterdamie.

Niniejsza publikacja powstała przy wykorzystaniu informacji uzyskanych w wyniku badań ewaluacyjnych literatury przedmiotu i materiałów statystycznych z omawianego zakresu, dokumentów merytorycznych (sprawozdanie z działalności Polskiego Związku Pływackiego¹⁵), a także na podstawie analizy porównawczej danych z serwisów internetowych PKOl-u¹⁶ w zakładkach dotyczących polskiej reprezentacji olimpijskiej¹⁷ oraz wyników letnich igrzysk olimpijskich¹⁸. W badaniach zastosowano także analizę krytyczną, porównawczą oraz *desk research* studiów literaturowych, dostępnych materiałów źródłowych i dokumentów.

Pływanie jako dyscyplina olimpijska

Pływanie jest zaliczane do podstawowych dyscyplin olimpijskich. Wprawdzie w podstawowym programie igrzysk starożytnych w Grecji wśród konkurencji olimpijskich nie znajdujemy pływania¹⁹, to należy podkreślić wielką jego popularność w tym czasie. Pływanie było wówczas uzupełnieniem treningu sportowego, a także cenioną umiejętnością kulturalną i wojskową²⁰, stanowiło rozrywkę podczas lokalnych świąt²¹.

Pływanie jest jedną z pięciu dyscyplin będących stale w programie nowożytnych igrzysk olimpijskich²². Jest z nim związanych wiele konkurencji męskich i kobie-

15 Sprawozdanie z działalności Polskiego Związku Pływackiego za okres 21.11.2008–19.10.2012, PZP, Warszawa, październik 2012.

16 PKOl, *Letnie Igrzyska Olimpijskie*, polska wersja językowa [online], <http://pkol.pl> (dostęp 25.09.2014).

17 PKOl, *Polska Reprezentacja Olimpijska*, polska wersja językowa [online], <http://pkol.pl> (dostęp 25.09.2014).

18 PKOl, *Wyniki letnich igrzysk olimpijskich*, polska wersja językowa [online], <http://pkol.pl> (dostęp 25.09.2014).

19 Zob. kolejność chronologiczną pojawiania się ważniejszych konkurencji olimpijskich według badacza olimpizmu H. Bengstona (R. Wroczyński, *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu*, Wrocław 1979, s. 46) oraz W. Lipońskiego (*Historia sportu...* s. 89).

20 W. Lipoński, *Humanistyczna encyklopedia...*, s. 258.

21 W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*, s. 240.

22 Z. Porada, *Starożytne...*, s. 461.

cych. Ich zestaw od pierwszych igrzysk nowożytnych w 1896 roku w Atenach był wielokrotnie zmieniany²³.

W tabeli 1 przedstawiono olimpijskie konkurencje pływackie dla mężczyzn, począwszy od pierwszych IO Ateny 1896 do IO Londyn 2012. Na Igrzyskach I Olimpiady Ateny 1896 rozegrano 4 konkurencje męskie na otwartym morzu: 100 m styl dowolny, 500 m styl dowolny, 1200 m styl dowolny oraz 100 m dla marynarzy (tabela 1). Według Wiesława Osterloff i Włodzimierza Żróbika²⁴, w 1896 roku w Atenach rozegrano 3 konkurencje pływackie: 100 m stylem dowolnym, 500 m stylem dowolnym i 1200 m stylem dowolnym.

W pierwszych nowożytnych IO Ateny 1896 wzięło udział 28 zawodników²⁵. Podczas IO Paryż 1900 startowało już 100 zawodników²⁶, a konkurencje podzielono na styl dowolny i grzbietowy (tabela 1). Styl klasyczny został włączony do programu IO w Londynie w roku 1904, w 1956 roku doszedł styl motylkowy, a w 1964 roku – styl zmienny (tabela 1). Obecnie, jak pokazano w tabelach 1 i 2, pływacy rywalizują w 26 indywidualnych konkurencjach olimpijskich oraz w 6 wyścigach sztafetowych (aktualne konkurencje zaznaczono w tabelach 1 i 2 pogrubioną czcionką).

Udział kobiet w konkurencjach pływackich jest możliwy od 1912 roku, czyli od IO w Sztokholmie²⁷, z inicjatywy Międzynarodowej Federacji Pływania Amatorskiego, która powstała w 1908 roku²⁸. Olimpijskie konkurencje pływackie dla kobiet przedstawiono w tabeli 2.

W przeszłości, jak pokazuje analiza tabeli 1, pływano na nietypowych dla nas obecnie dystansach jardowych lub milowych: 50 y styl dowolny, 100 y styl dowolny, 220 y styl dowolny, 440 y styl dowolny, 880 y styl dowolny, 100 y styl grzbietowy, 440 y styl grzbietowy, 440 y styl klasyczny, 4 x 50 y styl dowolny, 1 mila styl dowolny (IO Saint Louis 1904). Podczas IO Paryż 1900 rozegrano niespotykaną dziś konkurencję – 60 m pod wodą oraz 200 m z przeszkodami.

Niektóre z konkurencji pływackich „wypadały” z programu olimpijskiego na wiele lat. Tak było z konkurencją 200 m stylem dowolnym, która po IO w Saint Louis w 1904 roku (gdzie pływano na dystansie jardowym – 220 y) nie była rozgrywana przez ponad 60 lat. W 1968 roku (IO Meksyk) została przywrócona ponownie do programu olimpijskiego. Podobnie było z konkurencją 200 m stylem grzbietowym. Konkurencja ta po raz pierwszy została rozegrana na IO w 1900 roku w Pa-

23 W. Lipoński, *Humanistyczna encyklopedia...*, s. 259.

24 W. Osterloff, W. Żróbik, *op.cit.*, s. 169.

25 W. Lipoński, *Humanistyczna encyklopedia...*, s. 259.

26 W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*, s. 244.

27 Z. Porada, *Starożytne...*, s. 461.

28 W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*, s. 244.

ryżu. Po 64 latach przerwy ponownie wróciła do programu olimpijskiego w Tokio w 1964 roku. Obrazują to wyniki zamieszczone w tabeli 1.

Do konkurencji rozgrywanych na nietypowych dystansach należy 500 m stylem dowolnym. Wyścig ten rozegrano podczas pierwszych IO w Atenach w 1896 roku, przy czym pływacy startowali na wodach zatoki w linii prostej. Podczas IO w Saint Louis 1904 pływano na dystansie jardowym, a więc dłuższym o ponad 2 metry²⁹. Od IO w Londynie w 1908 roku konkurencja ta została zmieniona na 400 m stylem dowolnym (tabela 1).

Podobnie jest z obecnie rozgrywaną konkurencją 1500 m stylem dowolnym, której olimpijska historia rozpoczęła się w 1908 roku (IO Londyn). Wcześniej podczas IO w Atenach w 1896 roku pływano na dystansie 1200 m, na IO w Paryżu w 1900 roku – 1000 m, a na IO w Saint Louis – pływano jedną milę angielską (1609 m) (tabela 1).

Tabela 1. Olimpijskie konkurencje pływackie dla mężczyzn

Konkurencje męskie	1896	1900	1904	1908	1912	1920	1924	1928	1932	1936	1948	1952	1956	1960	1964	1968	1972	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012
50 y styl dowolny	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50 m styl dowolny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X
100 y styl dowolny	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100 m styl dowolny dla żeglarzy	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100 m styl dowolny	X	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl dowolny	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
220 y styl dowolny	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
400 m styl dowolny	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
440 y styl dowolny	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
500 m styl dowolny	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
880 y styl dowolny	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1000 m styl dowolny	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1200 m styl dowolny	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1500 m styl dowolny	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1 mila (1609 m) styl dowolny	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4000 m styl dowolny	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100 m styl klasyczny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl klasyczny	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
100 y styl grzbietowy	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100 m styl grzbietowy	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl grzbietowy	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

29 W. Osterloff, W. Żróbnik, *op.cit.*, s. 172.

Konkurencje męskie	1896	1900	1904	1908	1912	1920	1924	1928	1932	1936	1948	1952	1956	1960	1964	1968	1972	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012
400 m styl grzbietowy	-	-	-	-	X	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
440 y styl grzbietowy	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100 m styl motylkowy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl motylkowy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl zmienny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X
400 m styl zmienny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
60 m pod wodą	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
200 m z przeszkodami	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4x50 y styl dowolny	-	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4x100 m styl dowolny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X
4x100 m styl zmienny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4x200 m styl dowolny	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5x40 m styl dowolny (200 m drużynowo)	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Z. Porada wśród konkurencji męskich rozegranych na IO 1896 wymienia 100 m dla marynarzy, W. Lipoński i K. Sawala – 100 m stylem dowolnym dla żeglarzy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*, s. 192–207; W. Osterloff, W. Żróbk. *op.cit.*, s. 169–196; Z. Porada, *Starożytne...*, s. 462–463.

Tabela 2. Olimpijskie konkurencje pływackie dla kobiet

Konkurencje kobiece	1912	1920	1924	1928	1932	1936	1948	1952	1956	1960	1964	1968	1972	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012	
50 m styl dowolny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X
100 m styl dowolny	X	X	X	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl dowolny	-	-	-	-	X	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
300 m styl dowolny	-	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
400 m styl dowolny	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
800 m styl dowolny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
100 m styl klasyczny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl klasyczny	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
100 m styl grzbietowy	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl grzbietowy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
100 m styl motylkowy	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl motylkowy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
200 m styl zmienny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X
400 m styl zmienny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4 x 100 m styl dowolny	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4 x 200 m styl dowolny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	
4 x 100 m styl zmienny	-	-	-	-	-	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*, s. 207–217; W. Osterloff, W. Żróbk. *op.cit.*, s. 169–196; Z. Porada, *Starożytne...*, s. 462–463.

Olimpijskie starty polskich pływaków

Polska reprezentacja pływacka zadebiutowała w nowożytnych igrzyskach olimpijskich w Amsterdamie w 1928 roku (tabela 3), podczas gdy pierwszy start zawodników naszego kraju miał miejsce cztery lata wcześniej – na IO w Paryżu w 1924 roku³⁰. W tabeli 3 przedstawiono zestawienie medali i startów polskich pływaków na letnich igrzyskach olimpijskich.

Należy mieć na uwadze, że słowo „medal”³¹ w odniesieniu do igrzysk wczesnych ma charakter umowny. Nie zawsze bowiem mistrzostwo równoznaczne było ze zdobyciem złotego medalu. Podczas pierwszych IO w Atenach w 1896 roku zwycięzcy otrzymali srebrne medale, a wicemistrzowie – brązowe. Natomiast podczas kolejnych IO, które odbyły się w Paryżu w 1900 roku, w ogóle nie rozdano medali³².

Jak wynika z analizy danych zawartych w tabeli 3, osiągnięcia polskich pływaków i pływaczek aż do 1980 roku (IO w Moskwie) pozostawały daleko w tyle za czołową światową. Niepowodzenia polskich pływaków na IO w 1936 roku w Berlinie spowodowały sprowadzenie do Polski amerykańskiego trenera Howarda Steepa³³, które niestety nie przekuło się na sukcesy polskich pływaków. Aż do 1960 roku w dorobku Polaków nie było ani jednego finału olimpijskiego związanego ze sportem pływackim. Na IO Helsinki 1952 Gotfryd Gremlowski odpadł w półfinale na 400 m stylem dowolnym³⁴, a jego wyniki mieściły się w tabelach 10 najlepszych pływaków w Europie. Był to pierwszy, lecz krótkotrwały szczyt rozwoju pływania wyczynowego w Polsce, po nim nastąpił wieloletni głęboki kryzys³⁵. Na IO Rzym 1960 Andrzej Kłopotowski zajął 7. miejsce na 200 m stylem klasycznym³⁶ i był to największy sukces w dotychczasowej historii polskiego pływania i jedyny finał olimpijski w latach 1928–1976 z udziałem polskiego pływaka.

Tabela 3. Zestawienie medali i startów polskich pływaków na letnich igrzyskach olimpijskich

30 W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*; A. Pawłucki, *Nauki o kulturze fizycznej*, Studia i Monografie Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu nr 117, Wrocław 2013.

31 Zdaniem A. Pawłuckiego „starożytni cenili tylko zwycięzcę i jego tylko wyróżniali. Ta doniosła różnica w symbolicznym wyróżnianiu zwycięzcy jest w istocie różnicą między ideą dobra uczestników starożytnych i nowożytnych igrzysk, czyli różnicą *Światów*. Kto mówi o ciągłości tradycji, ten nie wie co mówi”. A. Pawłucki, *Osoba w pedagogice ciała. Prawo pokoju olimpijskiego*, Gdańsk–Olsztyn 2007, s. 285.

32 W. Osterloff, W. Żróbnik. *op.cit.*, s. 11.

33 W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*, s. 251.

34 Z. Porada, *Starożytne...*, s. 838.

35 W. Lipoński, *Humanistyczna encyklopedia...*, s. 262.

36 Z. Porada, *Starożytne...*, s. 854.

Igrzyska olimpijskie, rok	Medale			Razem	Miejsca 4–8	Liczba zawodników
	złoty	srebrny	brązowy			
IO Paryż 1924	–	–	–	–	—	–
IO Amsterdam 1928	–	–	–	–	–	2
IO Los Angeles 1932	–	–	–	–	–	–
IO Berlin 1936	–	–	–	–	–	5
IO Londyn 1948	–	–	–	–	–	–
IO Helsinki 1952	–	–	–	–	–	8
IO Melbourne 1956	–	–	–	–	–	1
IO Rzym 1960	–	–	–	–	1	6
IO Tokio 1964	–	–	–	–	–	–
IO Meksyk 1968	–	–	–	–	–	4
IO Monachium 1972	–	–	–	–	–	5
IO Montreal 1976	–	–	–	–	–	3
IO Moskwa 1980	–	–	1	1	2	8
IO Los Angeles 1984	–	–	–	–	–	–
IO Seul 1988	–	–	1	1	2	5
IO Barcelona 1992	–	1	–	1	5	14
IO Atlanta 1996	–	–	–	–	5	11
IO Sydney 2000	–	–	–	–	3	8
IO Ateny 2004	1	2	–	3	2	7
IO Pekin 2008	–	–	–	–	3	17
IO Londyn 2012	–	–	–	–	4	18
	1	3	2	6	27	122

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Karpiński, Cz. Opyrchał, *Pływanie na Igrzyskach Olimpijskich w Pekinie – analiza poziomu sportowego, wieku i budowy somatycznej pływaków*, „Sport Wyczynowy” 2008, nr 10–12/526–528, s. 6–23; W. Lipoński, *Humanistyczna encyklopedia...*; W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*; PKOl, *Letnie Igrzyska...*, PKOl, *Polska Reprezentacja...*, PKOl, *Wyniki letnich...*; Z. Porada, *Starożytne...*; Z. Porada, *Olimpijskie konkurencje sportowe i udział w nich reprezentantów Polski*, w: *Logos i etos polskiego olimpiizmu*, red. J. Lipiec, Kraków 1994; B. Tuszyński, H. Kurzyński, *Leksykon olimpijczyków polskich 1924–2006*, Warszawa 2007.

W 1980 roku na IO w Moskwie pierwszy dla polskich barw medal olimpijski (brąz na 400 m stylem zmiennym) wywalczyła Agnieszka Czopek³⁷. W 1988 roku na IO w Seulu Artur Wojdat zdobył drugi dla polskich barw medal olimpijski (brąz na 400 m stylem dowolnym).

W historii polskiego i światowego pływania zapisał się również Rafał Szukała – wicemistrz olimpijski z 1992 roku na IO w Barcelonie (srebro na 100 m stylem motylkowym) oraz Otylia Jędrzejczak – trzykrotna medalistka olimpijska z igrzysk

37 W. Lipoński, *Humanistyczna encyklopedia...*, s. 261.

w Atenach 2004 (złoto na 200 m stylem motylkowym, srebro na 100 m stylem motylkowym oraz srebro na 400 m stylem dowolnym (tabela 3)³⁸.

Fotografia 1. Otylia Jędrzejczak – polska pływaczka, czterokrotna uczestniczka igrzysk olimpijskich, która podczas IO w Atenach w 2004 r. zdobyła trzy medale olimpijskie, zostając mistrzynią i dwukrotną wicemistrzynią olimpijską, odnosząc największy sukces w historii polskiego pływania. Na zdjęciu podczas ME w pływaniu, Szczecin 8–11.12.2011 r.

Źródło: ze zbiorów własnych W. Łubkowskiej.

Polskie reprezentacje pływackie na igrzyskach olimpijskich³⁹

W poniższym zestawieniu pogrubieniem zaznaczono zdobywców medali olimpijskich dla polskiego sportu pływackiego. Przy nazwiskach zawodników wchodzących w skład polskich reprezentacji pływackich na poszczególnych nowożytnych igrzyskach olimpijskich podano również miejsca od 4. do 8., oznaczające uczestnictwo w finale olimpijskim.

Jak wynika z analizy danych zamieszczonych w tabeli 3 oraz poniższego zestawienia, przedstawiającego polskie reprezentacje pływackie na IO, łącznie w historii nowożytnych igrzysk olimpijskich w barwach polskich uczestniczyło 122 pływaków i pływaczek⁴⁰.

38 W. Lipoński, K. Sawala, *op.cit.*, s. 251.

39 Opracowano na podstawie: Z. Porada, *Starożytne...*, s. 805–1009; PKOl, *Letnie Igrzyska...*, PKOl, *Polska Reprezentacja...*, PKOl, *Wyniki letnich igrzysk...*; B. Tuszyński, H. Kurzyński, *op.cit.*

40 Zestawienie nie zawiera Polaków startujących w barwach obcych państw. Wśród 122 pływaków i pływaczek, uczestników IO znajdują się również zawodnicy rezerwowi, którzy nie startowali podczas igrzysk, ale znaleźli się w składzie polskiej reprezentacji pływackiej. W zestawieniu zaznaczono te informacje.

Amsterdam 1928

1. Rozalia „Róża” Kajzer
2. Władysław Kuncewicz

Berlin 1936

1. Helmut Barysz
2. Kazimierz Bocheński
3. Joachim Karliczek
4. Ilja Szrajbman
5. Kazimierz Karpiński – rezerwowi w sztafecie

Helsinki 1952

1. Irena Milnikiel
2. Aleksandra Mróz-Jaśkiewicz
3. Jerzy Boniecki
4. Gotfryd Gremlowski
5. Józef Lewicki
6. Marek Petruszewicz
7. Antoni Tołkaczewski
8. Stefan Ciężki – rezerwowi, nie startował podczas igrzysk

Melbourne 1956

1. Elżbieta Gellner

Rzym 1960

1. Andrzej Kłopotowski – 7. miejsce na dystansie 200 m stylem klasycznym;
2. Bernard Aluchna
3. Jan Lutomski
4. Andrzej Salomon
5. Jerzy Tracz
6. Ewald Bastek – rezerwowi, nie startował podczas igrzysk

Meksyk 1968

1. Józef Klukowski
2. Jacek Krawczyk
3. Zbigniew Pacelt
4. Władysław Wojtakajtis

Monachium 1972

1. Andrzej Chudziński
2. Piotr Dłucik
3. Zbigniew Pacelt
4. Cezary Śmiglak
5. Władysław Wojtakajtis

Montreal 1976

1. Anna Skolarczyk
2. Cezary Śmiglak
3. Ryszard Żugaj

Moskwa 1980

1. **Agnieszka Czopek** – brązowy medal na dystansie 400 m stylem zmiennym
2. Magdalena Białas
3. Dorota Brzozowska – 5. miejsce na 200 m na dystansie stylem motylkowym
4. Małgorzata Różycka
5. Leszek Górski – 7. miejsce na dystansie 400 m stylem zmiennym
6. Zbigniew Januszkiewicz
7. Dariusz Wolny
8. Bogusław Zychowicz

Seul 1988

1. **Artur Wojdat** – brązowy medal na dystansie 400 m stylem dowolnym; 4. miejsce na dystansie 200 m stylem dowolnym
2. Dorota Chylak
3. Kornelia Stawicka
4. Mariusz Podkościelny – 5. miejsce na dystansie 1500 m stylem dowolnym
5. Rafał Szukała

Barcelona 1992

1. **Rafał Szukała** – srebrny medal na dystansie 100 m stylem motylkowym; 4. miejsce na dystansie 200 m stylem motylkowym
2. Małgorzata Galwas
3. Magdalena Kupiec
4. Alicja Pęczak – 8. miejsce na dystansie 200 m stylem klasycznym
5. Ewa Synowska – 8. miejsce na dystansie 200 m stylem zmiennym
6. Anna Uryniuk

7. Marta Włodakowska
8. Piotr Albiński
9. Krzysztof Cwalina
10. Konrad Gałka
11. Igor Łuczak
12. Marcin Maliński
13. Mariusz Podkościelny
14. Artur Wojdat – 4. miejsce na dystansie 200 m stylem dowolnym; 4. miejsce na dystansie 400 m stylem dowolnym

Atlanta 1996

1. Izabela Burczyk
2. Dagmara Komorowicz
3. Alicja Pęczak
4. Anna Uryniuk
5. Konrad Gałka
6. Bartosz Kizierowski
7. Marek Krawczyk – 6. miejsce na dystansie 200 m stylem klasycznym
8. Marcin Maliński – 7. miejsce na dystansie 400 m stylem zmiennym
9. Bartosz Sikora – 4. miejsce na dystansie 200 m stylem grzbietowym
10. Rafał Szukała – 5. miejsce na dystansie 100 m stylem motylkowym
11. Mariusz Siembida, Marek Krawczyk, Rafał Szukała, Bartosz Kizierowski – 7. miejsce sztafeta 4 x 100 m stylem zmiennym

Sydney 2000

1. Otylia Jędrzejczak – 5. miejsce na dystansie 200 m stylem motylkowym
2. Alicja Pęczak
3. Aleksandra Miciul
4. Anna Uryniuk
5. Marcin Kaczmarek
6. Bartosz Kizierowski – 5. miejsce na dystansie 50 m stylem dowolnym; 5. miejsce na dystansie 100 m stylem grzbietowym
7. Marek Krawczyk
8. Mariusz Siembida

Ateny 2004

1. Otylia Jędrzejczak – złoty medal na dystansie 200 m stylem motylkowym; srebrny medal na dystansie 100 m stylem motylkowym; srebrny medal na dystansie 400 m stylem dowolnym
2. Paulina Barzycka – 4. miejsce na dystansie 200 m stylem dowolnym
3. Łukasz Drzewiński
4. Bartosz Kizierowski
5. Paweł Korzeniowski – 4. miejsce na dystansie 200 m stylem motylkowym
6. Adam Mania
7. Przemysław Stańczyk

Pekin 2008

1. Katarzyna Baranowska – 8. miejsce na dystansie 200 m stylem zmiennym
2. Paulina Barzycka
3. Joanna Budzis – rezerwowa, nie startowała podczas igrzysk
4. Otylia Jędrzejczak – 4. miejsce na dystansie 200 m stylem motylkowym
5. Agata Korc
6. Zuzanna Mazurek
7. Karolina Szczepaniak
8. Katarzyna Wilk
9. Łukasz Gąsior
10. Łukasz Gimiński – rezerwowy, nie startował podczas igrzysk
11. Maciej Hreniak
12. Bartosz Kizierowski
13. Paweł Korzeniowski – 6. miejsce na dystansie 200 m stylem motylkowym
14. Michał Rokicki
15. Mateusz Sawrymowicz
16. Przemysław Stańczyk
17. Łukasz Wójt

Londyn 2012

1. Anna Dowgiert
2. Otylia Jędrzejczak
3. Alicja Tchórz
4. Diana Sokołowska
5. Aleksandra Putra
6. Karolina Szczepaniak
7. Katarzyna Wilk

8. Natalia Charłos
9. Marcin Cieślak
10. Konrad Czerniak – 8. miejsce na dystansie 100 m stylem motylkowym
11. Radosław Kawęcki – 4. miejsce na dystansie 200 m stylem grzbietowym
12. Paweł Korzeniowski – 7. miejsce na dystansie 200 m stylem motylkowym
13. Marcin Tarczyński
14. Mateusz Sawrymowicz – 7. miejsce na dystansie 1500 m stylem dowolnym
15. Dawid Szulich
16. Sławomir Kuczko
17. Oskar Krupecki – rezerwowy, nie startował podczas igrzysk
18. Kacper Majchrzak

Podsumowanie

Od czasu debiutu Polaków na Igrzyskach Olimpijskich w Paryżu w 1924 roku w składzie polskiej reprezentacji pływaków zabrakło czterokrotnie (IO Paryż 1924, IO Los Angeles 1932, IO Londyn 1948, IO Tokio 1964).

W barwach polskich w latach 1928–2012 wystartowało 122 pływaków. Łącznie na przestrzeni ponad 80 lat (od IO Amsterdam 1928 do IO Londyn 2012) do finału olimpijskiego dotyczącego konkurencji pływackich zakwalifikowało się tylko 27 polskich zawodników. Pływaczki reprezentowały Polskę od IO w Amsterdamie w 1928 r.

Najliczniejsze pływackie reprezentacje Polska wystawiła podczas ostatnich IO w 2012 roku w Londynie (18 zawodników), IO w Pekinie w 2008 roku (17 zawodników) oraz IO w Barcelonie w 1992 roku (14 zawodników). Łącznie od 1928 roku we wszystkich konkurencjach pływackich Polska zdobyła sześć medali: jeden złoty, dwa srebrne i trzy brązowe.

Największy sukces w historii polskiego pływania olimpijskiego odniosła Otylia Jędrzejczak, która zdobyła trzy medale olimpijskie podczas IO w Atenach w 2004 roku (złoty medal na dystansie 200 m stylem motylkowym oraz dwa srebrne na dystansie 100 m stylem motylkowym i 400 m stylem dowolnym). Sukces najwybitniejszej polskiej pływaczki należy wyraźnie podkreślić, bowiem jak pisał Zbigniew Porada: „(...) mimo słuszności Coubertinowskiej zasady, iż w igrzyskach od wyniku ważniejsze jest samo w nich uczestnictwo, nie można negować wartości olimpijskiego zwycięstwa”. I dalej: „ci, którzy potrafią sięgnąć w takich zmaganiach po olimpijskie laury, stają się wzorcem dla swych współczesnych. W nich wciela się często wspaniała idea harmonii rozwoju fizycznego i duchowego, która przyświecała uczestnikom sta-

rożnych igrzysk, jak i współczesnemu ruchowi olimpijskiemu”⁴¹. Jak mówi Andrzej Pawłucki: „(...) sportowiec olimpijski to więcej niż sportowiec. (...) medal olimpijski symbolizuje zwycięzcę w staraniach o dobro pokoju”⁴².

Zdaniem Józefa Lipca⁴³ „idea olimpijska odegrała niepoślednią rolę w budowaniu światowej kultury XX wieku i tworzeniu wzorców życia sportowego w większości państw i narodów”. Ten sam badacz olimpizmu stawia pytanie: czy współcześnie jest to idea zdegradowana?⁴⁴. Można na to odpowiedzieć, przytaczając sformułowane przez Andrzeja Pawłuckiego⁴⁵ prawo pokoju olimpijskiego, które mówi, że „jak długo będą wojny, tak długo będą istniały igrzyska pokoju, ale tylko w tej kulturze, w której dobrem najwyższym pozostaje wartość życia ludzkiego indywidualum”. Humanistyczne źródła kultury sportowej powinny być przekazywane przez pedagoga sportu, uczestniczącego realnie w edukacji nauczycieli kultury fizycznej⁴⁶.

Literatura

- Cendrowski A. , *Nie Romeo i Julia a Leander i Hero*, w: *Igrzyska stare jak świat*, koord. W. Korycki, Warszawa 1976.
- Colwin C.M. , *Breakthrough Swimming: Stroke Mechanics, Training Methods, Racing Techniques*, Human Kinetics 2002.
- Karpiński R, Opyrchał Cz., *Pływanie na Igrzyskach Olimpijskich w Pekinie – analiza poziomu sportowego, wieku i budowy somatycznej pływaków*, „Sport Wyczynowy” 2008, nr 10–12/526–528.
- Łubkowska W., Szark–Eckardt M., *Korygowanie postawy ciała poprzez pływanie i ćwiczenia w wodzie*, Bydgoszcz 2015.
- Lipiec J., *Idea nowożytnego olimpizmu*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Kultura Fizyczna. Sport*, red. Zb. Krawczyk, Warszawa 1997.
- Lipoński W., *Humanistyczna encyklopedia sportu*, Warszawa 1987.
- Lipoński W., *Historia sportu na tle rozwoju kultury fizycznej*, Warszawa 2012.
- Lipoński W., Sawala K., *Encyklopedia sportów świata*, t. 10, Warszawa 2008.

41 Z. Porada, *Starożytne...*, s. 4.

42 A. Pawłucki, *Osoba w pedagogice...*, s. 284.

43 J. Lipiec, *Idea nowożytnego olimpizmu*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Kultura Fizyczna. Sport*, red. Z. Krawczyk, Warszawa 1997, s. 152.

44 *Ibidem*.

45 A. Pawłucki, *Osoba w pedagogice...*, s. 279.

46 W. Łubkowska, *Pedagogika obozów letnich w programach kształcenia studentów kierunku wychowanie fizyczne oraz turystyka i rekreacja – realizowanych na Wydziale Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia Uniwersytetu Szczecińskiego*, w: *Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wieku*, Szczecin 2014; A. Pawłucki, *Nauki o kulturze...*

- Łubkowska W., *Pedagogika obozów letnich w programach kształcenia studentów kierunku wychowanie fizyczne oraz turystyka i rekreacja – realizowanych na Wydziale Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia Uniwersytetu Szczecińskiego*, w: *Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wieku*, Szczecin 2014.
- Osterloff W., Żróbnik W., *Od Aten do Montrealu. Wyniki Letnich Igrzysk Olimpijskich 1896–1976*, Warszawa 1977.
- Pawłucki A., *Osoba w pedagogice ciała. Prawo pokoju olimpijskiego*, Gdańsk–Olsztyn 2007.
- Pawłucki A., *Nauki o kulturze fizycznej*, Studia i Monografie Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu nr 117, Wrocław 2013.
- Porada Z., *Starożytne i nowożytne igrzyska olimpijskie*, Kraków 1980.
- Porada Z., *Olimpijskie konkurencje sportowe i udział w nich reprezentantów Polski*, w: *Logos i etos polskiego olimpizmu*, red. J. Lipiec, Kraków 1994.
- Tuszyński B., Kurzyński H., *Leksykon olimpijczyków polskich 1924–2006*, Warszawa 2007.
- Wroczyński R., *Powszechnie dzieje wychowania fizycznego i sportu*, Wrocław 1979.

Dokumenty

- Sprawozdanie z działalności Polskiego Związku Pływackiego za okres 21.11.2008–19.10.2012, PZP, Warszawa, październik 2012.

Strony internetowe

- PKOl, *Letnie Igrzyska Olimpijskie*, polska wersja językowa [online], <http://pkol.pl> (dostęp 25.09.2014).
- PKOl, *Polska Reprezentacja Olimpijska*, polska wersja językowa [online], <http://pkol.pl> (dostęp 25.09.2014).
- PKOl, *Wyniki letnich igrzysk olimpijskich*, polska wersja językowa [online], <http://pkol.pl> (dostęp 25.09.2014).

EVOLUTION OF COMPETITIVE SWIMMING PROGRAMS AND PARTICIPATION OF POLISH SWIMMERS IN THE MODERN OLYMPIC GAMES

Summary

Swimming is one of five sports disciplines included continuingly into the modern Olympic Games since the first ones in Athens in 1896. Swimmers compete in a variety of swimming categories for men and women. The Olympic swimming program has been modified many times. Polish swimmers debuted in the Amsterdam 1928 Olympic Games, while Polish representation was present for the first time at Paris 1924 Olympic Games. Including London 2012, Polish swimmers have won six Olympic medals. The first Olympic medal for Poland in swimming was won in the Moscow 1980 Olympic Games. Then, medals from Seoul 1988 and Barcelona 1992 followed. As many as three medals were won by Otylia Jędrzejczak in Athens 2004 Olympic Games.

The aim of this paper is to present the changes and evolution of the Olympic swimming program and to analyze Polish swimmers' performance in the modern Olympic Games. The paper consists of three factual parts, an introduction and a summary. Part I of the paper presents Olympic swimming categories for men and women in the modern Olympic Games; Part II discusses Polish swimmers' performance in the Olympic Games; and Part III presents detailed Polish representation lineup, starting from Poland's debut in Amsterdam 1928 Olympic Games.

Translated by Agnieszka Ufland

Keywords: Polish swimmers, swimming, swimming competitions, Olympic Games, Polish Olympians

RUCH OLIMPIJSKI
W TEORII I PRAKTYCE

UNIwersytet Szczeciński
ROZPRAWY I STUDIA T. (MVIII) 934

RUCH OLIMPIJSKI W TEORII I PRAKTYCE

POD REDAKCJĄ
JERZEGO EIDERA

Szczecin 2015

Rada Wydawnicza

Adam Bechler, Tomasz Bernat, Anna Cedro, Paweł Ciężczyk
Piotr Michałowski, Małgorzata Ofiarska, Aleksander Panasiuk
Grzegorz Wejman, Dariusz Wysocki, Renata Ziemińska
Marek Górski – przewodniczący Rady Wydawniczej
Radosław Gaziński – redaktor naczelny Wydawnictwa Naukowego

Recenzenci

prof. dr hab. Tomasz Jurek
dr hab. Renata Urban

Redakcja

Natalia Józwiak

Korektor

Monika Trybocka

Skład komputerowy

Joanna Dubois-Mosora

Projekt okładki

Joanna Dubois-Mosora

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2015

ISBN 978-83-7972-054-5

ISSN 0860-2751

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersytetu SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 10,0 Ark. druk. 11,4. Format B5.

Spis treści

Artur Pasko	
Baron Pierre de Coubertin – wizjoner i idealista.....	7
Wiesław Firek	
Pozytywne i negatywne inspiracje w antropologii olimpijskiej Pierre’a de Coubertina	21
Ryszard Wryk	
Ruch olimpijski w Drugiej Rzeczypospolitej w historiografii	37
Wioletta Łubkowska	
Ewolucja programu w zakresie konkurencji pływackich oraz udział polskich pływaków w nowożytnych igrzyskach olimpijskich	65
Jerzy Eider, Paweł Eider	
Olimpijczycy szczecińskich klubów sportowych na Igrzyskach XXVIII–XXX Olimpiady Ateny–Pekin–Londyn	83
Maciej Łuczak	
Medaliści igrzysk olimpijskich i paraolimpijskich – absolwenci Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu	97
Arkadiusz Kaźmierczak, Jolanta E. Kowalska	
Społeczno-wychowawczy wymiar olimpizmu w opinii uczniów łódzkich szkół gimnazjalnych.....	109
Ryszard Stefanik	
Propagowanie idei olimpijskiej w środowisku szkolnym na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–2014	121
Katarzyna Płoszaj	
Gimnazjalne kluby olimpijczyka – propagatorzy idei Pierre’a de Coubertina.....	139

Jolanta E. Kowalska, Arkadiusz Kaźmierczak

Występowanie określonych zachowań zawodników podczas igrzysk olimpijskich
oraz innych międzynarodowych wydarzeń sportowych w opinii uczniów
łódzkich szkół podstawowych 153

Piotr Godlewski

Polityczny kontekst przygotowań i udziału Polski w letnich igrzyskach
olimpijskich w latach 1948–1988 165